

Priznanje i počast — doktorat vojnih nauka, koji mi dodjeljujete kao Vrhovnom komandantu u narodnooslobodilačkom ratu i danas, osjećam ujedno i kao priznanje stotinama hiljada boraca, vojnih i političkih rukovodilaca koji su se hrabro borili u našem narodnooslobodilačkom ratu, a naročito onima koji su u toj borbi i svoj život položili. To je, takođe, priznanje vojnicima i starješinama naših oružanih snaga i svim radnim ljudima i građanima koji danas imaju velikog udjela u izgradnji opštenarodne odbrane.

(Iz govora druga Tita prilikom promovisanja
za prvog doktora vojnih nauka)

Titova strategija

(»VOJNO DELO« br. 1/77)

... Prišavši ratu kao društvenoj pojavi, Tito je u svojoj praktičnoj i teorijskoj djelatnosti dao nov, sveobuhvatan sadržaj vojnoj strategiji. Njegova strategijska misao i praksa izlaze iz uskih tradicionalnih okvira vojne djelatnosti i obuhvataju sve oblasti društvene djelatnosti, od kojih svaka ima svoju posebnu strategiju i taktiku. Iznad svih je opšta revolucionarna strategija, odnosno strategija opštenarodne odbrane u današnjem smislu te riječi, a potom dolaze operatika i taktika. Na vrhu te ljestvice je politika, koja postavlja zadatke i određuje ciljeve strategije i sredstva za njeno ostvarivanje. U skladu s takvim odnosom politike i strategije, logično je izvesti zaključak da je u vrijeme okupacije Jugoslavije narodnooslobodilački rat bio glavno sredstvo revolucionarne politike KPJ, a vojna strategija NOR-a glavno, ali ne i jedino sredstvo opšte revolucionarne strategije, čiji je tvorac bio Tito...

... Uspješnost opštenarodnog odbrambenog rata podrazumijeva usklađenu jednovremenu borbu u svim oblastima ljudske djelatnosti, ali ne istim sredstvima i istim metodima, budući da ove određuje sama priroda društvenih djelatnosti i uslovi u kojima se borba vodi. Prema tome, posebne strategije (politička, vojna, diplomatska i ekonomska) razlikuju se među sobom po sredstvima i metodima borbe, iako im je svrha postizanje jednog jedinstvenog političkog cilja. Na najvišem stepenu rukovođenja ratom sve što se čini na svakom području borbe međusobno se kombinuje, usklađuje i objedinjava se u opšti ratni napor. To je područje djelovanja opšte ili nacionalne strategije, u jugoslovenskom slučaju strategije opštenarodne odbrane, čije su osnovne konture veoma jasno izražene u strategiji narodnooslobodilačkog rata naroda i narodnosti Jugoslavije.

Ta strategija je nastala nakon svestrane procjene opštih i posebnih uslova u kojima se vodio drugi svjetski rat. U skladu s tom procjenom, rukovodstvo jugoslovenskog oslobodilačkog pokreta s Titom na čelu utvrdilo je cilj rata i odabralo sredstva borbe kako bi se taj cilj ostvario...

... Jugoslavija je, prema ondašnjim mjerilima, bila zemlja srednje veličine, a po privrednoj razvijenosti ispod evropskog prosjeka.

Iz toga bi svi ondašnji klasični politički i vojni stratezi izveli zaključak da ona nema dovoljno snaga da vodi bilo kakav rat, pogotovu kada je okupirana. Tito je, međutim, otkrio potpuno obrnuto stanje stvari: taj, toliki i takav narod, osuđen da i bez borbe bude istrijebljen, slijedeći slobodarsku i ratničku tradiciju svojih predaka, dići će se na ustanak i vodiće rat do pobjede, najprije i u najvećem broju pod zastavom one političke snage koja mu bude ponudila nacionalnu slobodu i socijalnu pravdu. Budući da su upravo ta gesla bila ispisana na revolucionarnoj i ratnoj zastavi KPJ i da su se radnička klasa i sav narod Jugoslavije i u dotadašnjoj borbi bili uvjerali u spremnost komunista da se žrtvuju za te nacionalne i društvene ideale, nije bilo teško zaključiti da predvodnik radničke klase i svih naroda i narodnosti u njihovoj borbi za nacionalno oslobođenje i društveni preobražaj može biti jedino KPJ...

... *Politički cilj* narodnooslobodilačkog rata proistekao je iz suštine revolucionarne politike Komunističke partije Jugoslavije prije rata, a osobito od Titovog dolaska za njenog generalnog sekretara, 1937. godine.

Odluku da narode Jugoslavije pozove u borbu za nacionalno oslobođenje i da stane na čelo te borbe donijelo je u ime KPJ njeno najuže partijsko rukovodstvo — Politbiro CK KPJ s Titom na čelu. Tito je na istorijskom sastanku od 4. jula 1941. godine, na kojem je donesena odluka o dizanju ustanka, odredio cilj rata koji će početi opštim ustankom. Taj cilj je bio potpuno nacionalno i socijalno oslobođenje svih naroda i narodnosti Jugoslavije, i podrazumijevao je, sem ostalog, stvaranje zajednice u kojoj će narodi i narodnosti Jugoslavije biti potpuno slobodni i ravnopravni. Težište je bilo, očividno, na protjerivanju okupatora i na nacionalnom oslobođenju zemlje. Ali Tito je već na samom početku presudnih događaja ocijenio da bi ostvarivanje tog cilja bilo polovično rješenje i da bi se čak dovelo u sumnju njegovo postizanje ukoliko se ne bi odredilo šta se ratom želi postići u pogledu socijalnog preobražaja Jugoslavije.

Nacionalno oslobođenje, kao osnovno obilježje postavljenog ratnog cilja, nije se, dakle, moglo svesti na protjerivanje okupatora iz zemlje, već je podrazumijevalo i stvaranje državne zajednice u kojoj će svi narodi i sve narodnosti Jugoslavije biti ravnopravni. Najzad, ratni cilj je morao sadržati i socijalno-klasnu viziju buduće jugoslovenske zajednice, u kojoj će biti ukinuti najamno-eksploatatorski društveni odnosi. Tek tako oblikovan ratni cilj mogao je pokrenuti narode i narodnosti i sve potlačene društvene slojeve da se svrstaju pod zastavu KPJ, političke snage koja im je nudila mogućnosti da ostvare svoje nacionalne i socijalne interese.

Na jedinstvu nacionalnog i socijalnog oslobodjenja, onakvom kako su ga definisali KPJ i Tito, izgrađivan je cjelokupan politički program, a iz njega su proistekli vojnostrategijski ciljevi narodno-oslobodilačkog rata. Njih je Tito već tada ovako odredio: vlastitom oružanom silom razbiti i protjerati iz zemlje, ili pak uništiti, vojne snage okupatora i domaćih kvislinga i osigurati da se ostvare društveno-politički ciljevi rata.

Može se slobodno reći da istorija ratova i istorija revolucija do jugoslovenske, pa ni istorija uopšte, ne znaju da je neko sebi postavio tako ozbiljan vojni i tako radikalan politički ratni cilj kao što je to učinila KPJ, iako u trenutku njegova određivanja ona nije imala gotovo nikakve organizovane vojne sile koja će ga ostvariti. Već i to, a i činjenica da su ti ciljevi ostvareni do kraja onako kako se to na samom početku predviđalo, svjedoče da je Tito računao na novu materijalnu snagu i na ratnu vještinu koja će, osvježena novim načinom vrednovanja strategijskih elemenata i strategijskog rasuđivanja, donijeti uspjeh. U tome i jest ogroman Titov i jugoslovenski doprinos vojnom djelu zasnovanom na marksističkom učenju.

Sila koju će Tito suprotstaviti okupatorskoj polumilionskoj armiji i domaćim izdajnicima bila je — jugoslovenski narod udružen na političkoj platformi KPJ. Visoka klasna i nacionalna svijest, patriotizam i borbene i slobodarske tradicije jugoslovenskih naroda i narodnosti, kao i saznanje da ako se ne late oružja i ako se udruženi i jedinstveni ne suprotstave okupatoru i njegovim slugama mogu naprosto biti istrijebljeni, uvjerenje da će voditi pravedan, oslobodilački i progresivan rat, da njihova pobjeda u tom ratu može biti potpuna jedino pod uslovom da se jednovremeno poraze i okupator, i kvislinzi, i sve organizovane snage starog društva, saznanje da se neće boriti sami i konačno spremnost i sposobnost KPJ da predvodi radničku klasu i cio narod u toj borbi — bili su pokretač naroda i jemstvo uspjeha, a narod je, opet, bio nepresušan izvor vojne sile moćnije od neprijateljeve.

Više od tri godine su narodi i narodnosti Jugoslavije sami vodili rat na svom ratištu, vezujući za sebe sve veću neprijateljevu silu i time doprinoseći borbi antifašističke koalicije. Potvrdilo se pravilo da narod koji se riješio da istraje u borbi za slobodu može, kada se osloni na sopstvenu snagu, savladati naoko nesavladljive prepreke i ostvariti svoje težnje i u najsloženijim vojno-političkim i društvenim okolnostima, uprkos najnepovoljnijem odnosu vojnih snaga u početku rata.

Oslanjanje na sopstvenu snagu je sastavni dio revolucionarne vojne strategije NOR-a. To je u stvari izraz Titovog stava da svaki

narod ima pravo na nezavisnost, samostalan put svog unutrašnjeg razvitka i na nezavisan položaj u svijetu. To je i izraz stava Komunističke partije, odnosno Saveza komunista Jugoslavije, da za svaku savremenu zemlju treba i mora da bude bitna njena nezavisnost, pravo da odlučuje o sopstvenoj sudbini.

Oslanjanje na sopstvenu snagu je sastavni i nerazdvojan dio svakog društva koje želi da zaštiti i sačuva nacionalnu nezavisnost. To je zakonitost i to je postalo jedan od kamenova temeljaca koncepcije opštenarodne odbrane SFRJ, koja je inspirisana Titovim djelom...

... Iz opšte revolucionarne strategije narodnooslobodilačkog rata i sacijalističke revolucije naroda i narodnosti Jugoslavije proisticala je vojna. Njen tvorac je Tito, čovjek koji je, zajedno sa svojim saradnicima, kao generalni sekretar Partije, predsjednik Vojnog komiteta CK KPJ i, potom, komandant Glavnog štaba NOPOJ i vrhovni komandant NOV i POJ, NOVJ i Jugoslovenske armije, najbolje pronikao u uslove u kojima su rat i revolucija otpočinjali i u kojima su se vodili. Sagledavši sve okolnosti, Tito je utvrdio put razvoja narodnooslobodilačkog rata i revolucije i udario je temelje novoj ratnoj vještini.

Jedan od najkrupnijih strategijskih problema za Tita i rukovodstvo Partije bio je oblik rata, jer dotadašnja ratna praksa nije nudila velik izbor. Trebalo se je opredijeliti za jedan od dva klasična oblika, odnosno odrediti da li će dominirajući oblik rata biti frontalni ili partizanski, ili možda za neki treći koji bi bio inspirisan klasičnim oblicima revolucionarne borbe evropskog radničkog pokreta. Tito je procijenio da u našim uslovima ne bi odgovarali do tada poznati oblici ratovanja...

... Proklamovanjem strategijskog načela o rasplamsavanju rata u svim krajevima Jugoslavije, tako da on dobije najšire teritorijalne razmjere, a to podrazumijeva i najšire učešće naroda u njemu, Tito je stvarao osnovu za razrješavanje dva krupna vojno-politička problema. Nedostajanje strategijski pokretljivih jedinica u početku ustanka Tito je nadoknađivao time što je partizanskih odreda bilo na svim značajnim područjima i tačkama jugoslovenskog ratišta. Akcije tih odreda uzev pojedinačno, svaku za sebe, nisu izlazile iz okvira taktičkih dejstava, ali kada se uzmu u cjelini, u povezanosti i usmjerenosti k jednom cilju, vidi se da su bile od strategijskog značaja. Vojno-politički značaj tih dejstava bio je još veći: stvarana je mogućnost za mobilisanje ljudstva u oružane snage i za snabdijevanje narodne vojske hranom, odjećom i obućom, a isto tako i za njeno sanitetsko zbrinjavanje. To dvoje bilo je u isto vrijeme odraz uspješnosti

borbenih dejstava na samom početku rata i uslov najprije opstanka, a potom i razvoja oružanih snaga. S druge strane, to je podrazumijevalo zauzimanje odgovarajućih stavova u pogledu rješavanja druga dva, isto tako krupna strategijska problema — izbora strategijskog težišta ratovanja i stvaranja baza NOR-a. . .

. . . Tito je od početka do kraja rata posvećivao izuzetnu pažnju taktici dejstva partizanskih jedinica. On je neprekidno usmjeravao, podsticao, objašnjavao, obrazlagao taktičke postupke koji odgovaraju partizanskom načinu ratovanja. Kada je trebalo utemeljiti taktiku partizanskih jedinica, on je neumorno upućivao na način dejstva, na borbene postupke koje valja primjenjivati u različitim prilikama. . .

. . . Upuštanje u frontalne borbe, makar bila posrijedi odbrana većih slobodnih teritorija, Tito nije smatrao cjelishodnim rješenjem. Njegova odluka da se i te važne slobodne teritorije gipko brane, a to podrazumijeva izbjegavanje odsudnih bojeva i velikih gubitaka, najpotpunije izražava njegovu dosljednu antidogmatsku koncepciju u ratnoj vještini. Svaki put kad bi se postavilo pitanje odbraniti slobodnu teritoriju ili sačuvati ljudstvo, Tito je odabirao ovo drugo, jer je znao da će te iste jedinice stvoriti, na drugom prostoru, novu slobodnu teritoriju. . .

. . . Put kojim je Tito pošao u ostvarivanju svojih strategijskih zamisli nije bio prosta zamjena jednog organizacionog oblika drugim. Bilo je očevidno da se partizanskim odredima, ako bi oni i dalje bili osnova vojne organizacije, ne bi mogli postići dalekosežni ratni ciljevi. S druge strane je bilo jasno i to da odrede, kao mobilizatore naroda i zaštitnike slobodnih teritorija neće moći da zamijene operativne jedinice. Prema tome, da bi ustanak u vojničkom smislu pre-rastao u opštenarodni morala se je stvoriti oružana sila koja će se sastojati i iz operativnog i iz teritorijalnog dijela. Zbog toga će Tito već od prve etape ustanka i dalje do kraja NOR-a usmjeriti, shodno potrebama vođenja rata, svoju vojnu djelatnost na stvaranje i stalno dograđivanje oružane sile Jugoslavije, kako bi ona svojom strukturom omogućavala prevladavanje svih strategijskih problema, i na davanje ratu svih obelježja opštenarodnog rata. Sem toga, valjalo je uvijek imati strategijsku inicijativu. Takva oružana sila će se sastojati od operativnih jedinica (brigada, divizija, korpusa, itd.) sposobnih da izvode borbena dejstva na svakom dijelu jugoslovenskog ratišta i iz partizanskih odreda, koji će zadržati svoju raniju funkciju i sačinjavaće drugu — teritorijalnu komponentu oružanih snaga.

Donoseći odluku o obrazovanju Prve proleterske brigade Tito je pošao prije svega od vojno-političke situacije u zemlji i od izgleda u

pogledu razvoja oslobodilačkog rata i revolucije. Tražeći organizacione oblike oružanih snaga koji će najviše odgovarati potrebama oslobodilačke borbe i revolucije u svim krajevima Jugoslavije, već u avgustu 1941. godine Tito piše da će se »pri izvođenju krupnih operacija stvarati, prema potrebi, iz više partizanskih odreda krupne vojne jedinice«... .

... Prva proleterska je bila vojna jedinica, ali njeni zadaci nisu bili samo vojni: ona je kao i sve jugoslovenske brigade što su obrađovane poslije nje i kao i sva Narodnooslobodilačka vojska, bila tumač i pobornik ideje bratstva i jedinstva, protagonist širenja oslobodilačke borbe, borbeni odred revolucije. Kao i cijela Jugoslovenska armija, ona nije bila samo vojna, operativna formacija već i politička snaga revolucije, oružani oslonac radničke klase i naroda u borbi za ostvarenje njihovih revolucionarnih ciljeva. U tome je Titova koncepcija o društvenoj funkciji armije, koja živi i razvija se i danas, u miru... .

... Već na prvi pogled se zapažaju suštinska svojstva nove, Titove ratne vještine: kombinovanje frontalnog i partizanskog oblika oružane borbe i maksimalna ofanzivnost i inicijativa na svim područjima ratne vještine, ili kako Tito kaže, »taktika ratovanja naše narodne vojske mora biti kombinovana s našom dosadašnjom partizanskom taktikom«. To je ono suštinski novo što je Tito otkrio i primijenio u ratnoj veštini već krajem 1942. godine. Riječ je o novom načinu upotrebe snaga, koji se ogleda u kombinovanom obliku oružane borbe. Pri tome je ofanzivnost vodeće načelo i strategije, i operatike, i taktike... .

... Kombinovani oblik oružane borbe, uz stalno držanje potpune inicijative, omogućavao je jedinicama NOVJ da ostvaruju duboke operativno-strategijske prodore, da izvode ofanzivna dejstva na pravcima na kojima to neprijatelj nije očekivao, da zadaju krupne udare neprijatelju na saobraćajnicama i u uporištima, da napadaju na bokove i pozadinu njegovih razvijenih operativnih poredaka, da odsijecaju, okružuju, a potom, silovitim udarima, i uništavaju čitave neprijateljeve grupacije. I kad bi dopale okruženja, kada bi odbrana morala biti prevashodan oblik borbenih dejstava, jedinice NOVJ su brzim, iznenadnim i silovitim udarima na jednu ili više najosetljivijih tačaka u neprijateljevom obruču, dakle opet ofanzivnošću, nametale svoja rešenja.

Taktičke jedinice NOVJ su svoja dejstva izvodile najčešće noću i pri nepovoljnim vremenskim i zemljišnim uslovima. To im je dono-

silo znatnu prednost. One su, između ostalog, skoro uvijek uspjevale da iznenade neprijatelja i da tako anuliraju njegovu tehničku nadmoć.

Primjenom ofanzivnih dejstava kao vodećeg strategijskog načela, ne dovodeći ga ni u jednom trenutku u protivrječnost sa ostalim principima revolucionarne vojne strategije, rukovodstvo NOP-a s Titom na čelu je u razdoblju od pozne jeseni 1941. do sredine 1944. godine uspjelo da ostvari dva krupna strategijska cilja: da osigura stalno povećavanje kvaliteta i brojčani razvoj oružanih snaga i da oružanu borbu rasplamsa u svim krajevima Jugoslavije...

... Ličnost Tita kao vojskovođe, stratega oslobodilačkog rata i tvorca koncepcije opštenarodne odbrane Jugoslavije moguće je u cijelosti sagledati samo u svjetlosti njegovog revolucionarnog pregalštva u borbi za mir u svijetu i za uspostavljanje odnosa u međunarodnoj zajednici koji će biti oslobođeni politike sile, porobljavanja, agresivnog nasrtanja na male i srednje nezavisne zemlje i svih oblika potčinjavanja drugih.

Tito je bio vojskovođa narodnooslobodilačkog rata, a danas je vrhovni komandant oružanih snaga nezavisne, samoupravno-socijalističke i nesvrstane zemlje, i baš zato je on, po logici revolucionarnih zakonitosti, odlučan borac protiv rata kao načina rješavanja međunarodnih problema. On je vojskovođa po revolucionarnom pozivu i po tom istom pozivu on je neimar mira, graditelj mostova prijateljstva i razumijevanja naroda Jugoslavije s drugim narodima, jedan od najistaknutijih tvoraca politike nesvrstanosti.

U Titovoj strategiji borbe za mir među ravnopravnim narodima, za mir koji svakoj zemlji osigurava pravo na slobodu i nezavisnost — opštenarodna odbrana je jedna od najvažnijih poluga. To je stoga što izražava riješenost radnih ljudi, naroda i narodnosti Jugoslavije da brane svoje revolucionarne tekovine, da odvrte moguće agresore. Zato je jačanje odbrane SFRJ, kojoj Tito poklanja posebnu pažnju i u koju je uložio velik dio svoje revolucionarne energije, ujedno način učvršćivanja bezbjednosti zemlje i doprinošenja jačanju mira u svijetu.

U svojoj strategiji opštenarodne odbrane Tito računa prevashodno na snage kojima Jugoslavija raspolaže. Ta strategija, razumijese, podrazumijeva i pomoć — materijalnu, moralnu, političku — svakoj zemlji koja se bori za svoju slobodu. Međutim, iskustvo i iz drugog svjetskog rata i današnje uči da je ta pomoć uvijek, i po obimu i po brzini kojom se pruža, u srazmjeri sa odlučnošću naroda da brani sopstvenu slobodu i nezavisnost. Bez te odlučnosti takva

pomoć je krajnje neizvjesna. Uostalom, svjedoci smo činjenice da se takozvana vojna savezništva mogu preko noći raspasti i da zemlje koje samo na njima grade odbranu svoje nezavisnosti mogu zapasti u krajnje opasne okolnosti i rizikovati da nezavisnost olako izgube. Stvarna i pouzdana savezništva počivaju na sopstvenoj snazi i na politici široke, aktivne, ravnopravne međunarodne saradnje i solidarnosti sa svima koji se bore za slobodu i društveni pogres.

Oslanjanje na sopstvene mogućnosti je i izraz povjerenja u sopstvenu odbranu, u spremnost radnih ljudi zemlje da brane ono što su stekli. To je sastavni i nerazdvojan dio nastojanja da se nacionalna nezavisnost zaštititi po svaku cijenu. To je, razumljivo, u temelju koncepcije opštenarodne odbrane inspirisane Titovim dijelom.

MILUTIN MORAČA

Organizacija pozicione odbrane streljačkog korpusa na brdsko-planinskom zemljištu

(»VOJNO DELO« br. 1/49)

... Specifičnost odbrane na brdsko-planinskom zemljištu ogleda se u tome što se ona organizuje, načelno, po principu odbrane na širokom frontu. Primjenu ovakve odbrane omogućuje sam karakter brdsko-planinskog zemljišta. Znači, jedinice pri odbrani na brdsko-planinskom zemljištu dobijaju širi front od onoga što ga normalno imaju u odbrani na ravnom ili srednje ispresecanom zemljištu, ili — kako se to drukčije kaže — pri odbrani u normalnim uslovima. Bolje rečeno, pri odbrani na brdsko-planinskom zemljištu nije potrebno da se na čitavoj širini fronta jedne jedinice, ispred prednjeg kraja, organizuje neprekidna zona zaprečne vatre takve gustine, koja je u stanju da na svakom delu zemljišta nanese velike gubitke neprijateljskoj pješadiji. Konkretno, u normalnim uslovima, streljački bataljon u odbrani zauzima rejon širine do 2 km. Pri takvoj širini fronta bataljon srednje jačine može da stvori zaprečnu vatru ispred prednjeg kraja gustine 7—9 metaka na 1 tekući metar u minutu. Pri odbrani na brdsko-planinskom zemljištu rejon odbrane bataljona može da bude znatno širi, zbog toga što je samo zemljište pogodno za or-